

LINDA L. LAYNE: Home and Homeland. The Dialogics of Tribal and National Identities in Jordan. Princeton, New Jersey: Princeton University Press 1994. 188 sider. ISBN 0-691-09478-0, pris uoplyst.

Laynes bog er et studie i politisk kultur – og i sin særlige postmoderne optik – et bidrag til en ditto politisk antropologi. Med udgangspunkt i spørgsmålet om „kollektive identiteter“, og hvordan disse konstrueres kulturelt – både lokalt blandt forskellige sociale grupper som f.eks. „beduiner“ i Jordandalen, såvel som på nationalt niveau, altså som „jordanere“, sætter Layne ikke blot fokus på en særlig jordansk politisk samtid, men tager fat på grundlæggende dikotomier i Mellemøstens politiske antropologi i dette århundrede.

Indledningsvist udfordrer Layne de antagelser, der ligger til grund for Vestens opfattelse af sociale grupper i Mellemøsten, nemlig som bestående af klart afgrænsede og identificerbare korporede grupper, som f. eks. stammer, klaner, familier, beduiner, bønder, pastoralister, bofaste versus nomader osv. Disse kendte sociale kategorier har som fast afgrænsede størrelser eksisteret som enkelte dele af et organisk hele – eller som brikker i en mosaik – og udgør den ene af de generelle mainstreamopfattelser, der i mange år har hjemsøgt Mellemøsten; den anden henviser til opfattelsen af Mellemøstens særlige politiske hegemoni som til enhver tid værende bestemt af og identisk med „segmentær opposition“. Begge disse opfattelser, viser Layne, stikker dybt. De er frembragt gennem det sidste århundrede og stadfæstet historisk gennem rejsebeskrivelser, politiske administrative organisationers praksis (både koloniale og nationale), gennem de kollektive gruppers egen etno-ideologi og endelig gennem antropologer og andre samfundsforskeres stædige fastholden i disse sociale kategoriers faste substans.

Hvem er rigtig jordaner? Hvem er en rigtig beduin? Er beduinen også jordaner? Er vestbredspalæstinenser en jordaner? Er Kong Hussein en beduin? Disse spørgsmål, hævder Layne, kan slet ikke stilles; de er alene udtryk for den essentialistiske tilbøjelighed, der hærger den nationalistiske scene i jordansk politik.

Med fokus på aktørernes egne handlinger viser Layne hvordan – især ikke-diskursiv – viden om rum, tid og mellemmenneskelige relationer er bærende for langt mere løse og

flydende kategorier af kollektiv identitet. Herigennem opløses yderligere de essentialistiske og primordialistiske tendenser og erstattes gennem Laynes særlige postmoderne optik af identiteter, der skabes i en dialogisk relation med hinanden. Hun viser, hvordan forskellige sociale identiteter opstår i en løbende dialogisk relation mellem stammefolk, intelligentsiaen og det hashimitiske kongehus. Layne demonstrerer, hvordan forskellige traditionelle opfattelser af „stamme“ ikke blot overlapper i virkeligheden, men også aktivt informerer hinanden; og videre hvordan den dialogiske proces ikke blot finder sted mellem forskellige konstruktioner af „stamme“, men også mellem disse og dem, som har at gøre med jordansk national identitet. Betegnelsen „dialogisk“ låner Layne fra den russiske litterære kritiker Mikhail Bakhtin, hvis begreb „dialogisme“ henviser til hvordan „den konstante interaktion mellem betydninger har et potentiale for at betinge hinanden“ (s. 9).

Layne har i sit feltarbejde i begyndelsen af 1980'erne boet og levet blandt 'abbadi stammefolk i Jordandalen og studeret deres hverdagspraksis. Hun fokuserer på måden, hvorpå disse folk bevæger sig i deres hjem (huse/tekte) og imellem deres forskellige hjem (huse/tekte). På akse tid/rum viser Layne, at stammefolkene på den ene side tilstræber en lineær opfattelse af historie og tid (som Layne betegner som „vestlig“) samtidig med, at de demonstrerer en distinkt „arabisk“ rumopfattelse, der kan koges ned til *bevægelse*; både bevægelse forstået som den konkrete flytten rundt i og mellem huse og telte og måde at bevæge sig på, at sætte sig på, at modtage gæster/fremmede på osv. Disse bevægelser anskuer Layne dels gennem en bourdieusk inspiration (1977) dels gennem anvendelsen af Schumachers (1989) begreb, „posture“, der kan forstås som kropsholdning, altså „positur“.

De jordanske beduiners dagligdagspraksis sammenstilles med Kong Husseins særlige kongelige adfærd og „positur“, der også er karakteriseret af bevægelse: dels de konstante rejser rundt i landet, hvor han „genfinder sit territorium“ og positionerer sig i forhold til undersåtterne; dels ved den kongelige positur, der henter sin legitimering i en flydende oscillation mellem en stamme-beduin-identitet og en vestlig-liberal-urban-statsmands-identitet. Således udtrykker Kong Hussein den samme filosofi, så at sige, som den, der udtrykkes gennem stammefolkenes husholdspraksis.

På det nationale niveau analyserer Layne „stammebegrebet“ („tribalism“) og dets kontroversielle betydning. Hun inddrager her den heftige diskussion i pressen og den ledsagede politiske retorik, som bølgede mellem partierne og vælgerne i perioden op til parlamentsvalget i 1984. Tilsvarende undersøger hun reaktionerne hos stammefolkene og deres holdning til, hvordan staten gennem folkloriseringen og kommercialiseringen af det „tribale“ overtager „deres kultur“ og således gør den identisk med jordansk national identitet.

De dialogisk frembårne selvrepræsentationer, der kommer til udtryk i 'abbadi stammernes egen lokale udstilling af dagligdagsgenstande, påviser Layne som værende udtryk for en „modstand“ mod statens anonyme tilegnelse af deres kultur.

Forholdet mellem de teoretisk-metodiske ambitioner og den indimellem noget „tynde“ empiri, forekommer visse steder konstrueret og manipuleret. Laynes væsentligste bidrag i bogen er i analysen af 'abbadi stammefolkernes hverdagspraksis at demonstrere, hvor flydende de grænseorienterede identiteter som „beduin“, bofast og nomade i realiteten er.

I sit sympatiske forsøg på fremstilling af en antiessentialistisk jordansk national praksis bliver Laynes præsentation af den jordanske nationalisme – der jo i sidste instans er lige så essentialistisk og primordialistisk som nationalisme alle andre steder – derimod et tenderende skønmaleri; det, som det i al enkelhed drejer sig om her, er i realiteten, at den politiske atmosfære i samtidens Jordan er langt mere liberal og åben end i de fleste nabo-stater – og dermed reelt mere åben for alternative og konkurrerende opfattelser af nationen og nationaliteten.

Laynes bog repræsenterer en ny trend i Mellemøstens antropologi (se også anmeldelsen af Andrew Shryock *Nationalism and the Genealogical Imagination* (1997) i dette nummer af *Tidsskriftet Antropologi*), hvor traditionelle, antropologiske begreber om kollektiv identitet udfordres. Disse tilgange er ydermere medvirkende til at opløse det eksisterende negative nationalstats-image af Mellemøsten, som værende bestemt af en statisk totalitarisme, der fastfryser billedet af forholdet mellem idiosynkratiske, autoritære politiske ledere på den ene side og ukritiske, hengivne nationale undersætter på den anden – hvor enhver mulighed for dynamisk social forandring er udeladt.

Bogen indeholder desuden et indsigtfuldt kapitel om regionens historie, hvor Jordans særlige forhold til Vestbredden/Palæstina analyseres i sin mangefacetterede betydning – også i forhold til den senere jordanske nationale diskurs. Alt i alt er bogen et godt bud på et stykke moderne politisk kultur i Mellemøsten.

Litteratur

Bourdieu, P.

1977 *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bakhtin, M. M.

1981 *Discourse in the Novel*. I: Michel Holquist (ed.): *The Dialogic Imagination: Four Essays* by M. M. Bakhtin. Austin: University of Texas Press.

Schumacher, J.

1989 *Human Posture. The Nature of Inquiry*. Albany: State University of New York Press.

Christel Braae
Etnografisk Samling
Nationalmuseum

ANNELIES MOORS: Women, Property and Islam. Palestinian Experiences, 1920-1990. Cambridge: Cambridge University Press 1995. 274 sider. ISBN 0 521 47497 3 (hardback), pris £40; ISBN 0 521 48355 7 (paperback), pris £14.95.

Islams arveregler og de økonomiske transaktioner i forbindelse med indgåelse af ægteskab mellem muslimer bliver ofte fremdraget som eksempler på, at kvinder i henhold til islamisk lov og norm bliver forfordelt. I antropologen Annelies Moors' fremstilling er perspektivet et andet. Med udgangspunkt i ægteskabstransaktionerne indkredser hun bogens tema, muslimske kvinders adgang til ejendom, og påviser, at kvinder har en række manøvrer muligheder i den forbindelse. Kvinders ejendomsforhold fungerer som et „vindue“ til at beskrive sociale forskelle og social forandring i en egn af Palæstina på en række punkter: i forholdet mellem kønnene, i økonomiske strukturer og i familie- og kvindeopfattelsen. Bogen kan også i nogen grad læses som et politisk vidnesbyrd om de problemer, som den israelske besættelse har forårsaget i området.

Forfatteren påviser flere generelle forandringer i den beskrevne periode, 1920-1990: Kvinders vigtigste afhængighedsbånd skifter